

*Др Владимир Ж. Марјански, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
V.Marjanski@pf.uns.ac.rs*

*Др Александар Појкоњак, доцент
Универзитет у Новом Саду
Пољопривредни факултет у Новом Саду
ale@polj.uns.ac.rs*

РАНЕ НАСТАЛЕ УЈЕДОМ ПАСА И МАЧАКА – ЕПИДЕМИОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ, ФОРЕНЗИЧКО ИСПИТИВАЊЕ И ГРАЂАНСКОПРАВНА ОДГОВОРНОСТ¹

Сажетак: *Озледе људи након уједа њека и/или мачке су савремена и свевремена тема. Последице које протичу из оваквог односа људи и њека и/или мачака су бројне - здравствене, комунално-еколошке, социолошке, правне и економске. Предмет овог рада је анализа епидемиолошких карактеристика рана насталих уједом њека и мачака, њихово форензичко испитивање и анализа грађанскоправне одговорности субјеката одговорних за штету насталу уједом њека и мачака. Форензичким испитивањем врши се реконструкција догађаја, идентификује њека/мачка, утврђују његова стања код њека/мачке и оштећеног лица и процењују се алтернативна објашњења. У оквиру анализе грађанскоправне одговорности утврђују се правни основ одговорности, лица одговорна за накнаду штете, видови накнаде штете и разлози за искључење одговорности.*

Кључне речи: *уједне ране, епидемиолошке карактеристике, форензичко испитивање, грађанскоправна одговорност, накнада штете.*

1. Увод

Озледе људи након уједа пса и/или мачке су савремена и свевремена тема. Последице које протичу из оваквог односа људи и пса и/или мачка-

¹ Рад је посвећен пројекту „Биомедицина, заштита животне средине и право“ бр. 179079, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

ка су бројне - здравствене, комунално-еколошке, социолошке, правне и економске.

Уједи паса представљају, широм света, примарно здравствени проблем, због потенцијалног леталног исхода, што је наглашено посебно када су озлеђена деца.^{2,3} Не треба заборавити да у одређеном проценту смртни исход људи може бити последица појаве беснила након уједа пса или мачке. У Азији и Африци сваке године умре између 853 и 18.201 људи од беснила, у зависности од региона.⁴ Пси нападају углавном слабије и младе особе.⁵ Веома често пси уједају своје власнике и људе у њиховом окружењу (око 70% свих уједа). Иако се мисли да поједине расе паса (Пит Бул, Немачки овчар, Ротвајлери др.) доводе до тешких повреда и друге расе паса могу уједом довести до леталног исхода након озледе људи.⁶ Теже повреде настале као последица уједа, по наводима из литературе, су обично локализоване на глави и врату човека.^{7,8}

Предмет овог рада је анализа епидемиолошких карактеристика рана насталих уједом паса и мачака, њихово форензичко испитивање и анализа грађанскоправне одговорности субјеката одговорних за штете настале уједом паса и мачака.

2. Епидемиолошке карактеристике уједних рана пореклом од пса

Према процени 34 милиона домаћинстава у САД поседује пса, с укупном популацијом паса од 68 милиона. Густина популације паса варира широм света, наиме земље у развоју имају висок проценат уличних паса. Фактори ризика од угриза пса укључују старост пса, расу, величину, здравствено стање, пол и репродуктивни статус. Према неким проценама ризик да човек буде уједен је већи када се ради о псу који нема расно порекло или се ради о немачком овчару или чау чау, најчешће женског пола, веће телесне масе (јединке теже од 22,7 кг), старости од 6 месеци до 4 го-

² Louisa Castrodale, "Hospitalizations resulting from dog bite injuries-Alaska, 1991-2002", *International Journal of Circumpolar Health*, бр. 66/2007, 320-327.

³ Marina Morgan, John Plamer, „Dog bites“, *BMJ*, бр. 334/2007, 413–417.

⁴ Darryn L. Knobel *et al.*, "Re-evaluating the burden of rabies in Africa and Asia", *Bulletin of the World Health Organization*, бр. 5/2005, 360-368.

⁵ Katja De Munnynck, Wim Van de Voorde, "Forensic approach offatal dog attacks: a case report and literature review", *International Journal of Legal Medicine*, бр. 116/2002, 295-300.

⁶ Jeffrey J. Sacks *et al.*, "Breeds of dogs involved infatal human attacks in the United States between 1979 and 1998", *Journal of the American Veterinary Medical Association*, бр. 217/2000, 836-840.

⁷ Cheryl L. Loewe *et al.*, "Pitbull mauling deaths in Detroit", *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, бр. 28/2007, 356-360.

⁸ Andrea Verzeletti, Venusia Cortellini, Marzia Vassalini, "Post-mortem injuries by a dog: A case report", *Journal of Forensic and Legal Medicine*, бр. 4/2010, 216–219.

дине и без потомства. Ипак, епидемиолошки подаци везани за расу могу се интерпретирати са ограничењем јер су неке расе чешће заступљене у појединим срединама, потом услед погрешне идентификације или нетачне процене густине популације појединих раса, као и услед разлика у карактеру (примарно се мисли на агресивно понашање). Запажено је да расе паса пит бул, ротвајлер, немачки овчар, чау чау, кокер шпанијел и хаски узрокују висок проценат озбиљних или фаталних уједа. Ипак, истраживање спроведено у једном округу на Флориди показује да су златни ретривери и кокер шпанијели нанели више уједа људима него немачки овчари. Постоје и подаци који указују да пси раса лабрадор ретривер и златни ретривер чешће уједају своје власнике или особе које их мазе, док су пси раса њемачки овчар, бернски планински пас и коли агресивнији према непознатим особама. Агресивност према власнику повезана је са неиспровоцираним нападима паса на људе. Стручњаци који се баве понашањем паса указују да су пси раса шрингер шпанијел, кокер шпанијел, лабрадор ретривер, златни ретривер, далматинац, ротвајлер и немачки овчар агресивнији према власнику.

Од 800.000 људи који су ујели пси у САД, на годишњем нивоу, и који су били медицински збринути, код 20 је регистрован смртни исход. У епидемиолошким извештајима наводи се да уједе чешће наносе велики пси, мада не би требало потценити ни број уједа од стране малих паса. Власници паса могу играти значају улогу у развоју агресивног понашања паса, социјализацијом на начин да управљају њиховим агресивним понашањем. Ниједан пас се не рађа агресиван, али може постати агресиван кроз неадекватно дисциплиновање и тренинг. Стога ветеринари треба да нагласе и подрже едукацију својих клијената у вези са агресивношћу и прописима који се тичу контролисања нежељеног понашања животиња или власника који их занемарују.

Мање од пола уједа од стране паса је испровоцирана, мушкарци и дјеца се најчешће доводе у везу с испровоцираним нападима. Највише уједа повезано је са породичним или комшијским псима, а они су најчешће неиспровоцирани. На пример, фатални уједи новорођенчади најчешће се догађају док новорођенчад спавају.

Други фактори везани за уједе од стране пса укључују карактеристике особе која је уједена, однос између особе и пса, као и околности под којима је настао ујед. Подаци из САД указују да се око 75% уједних рана региструје код особа млађих од 21 године, с највећим инциденцијом у доби од 5 до 9 година. Деца најчешће испровоцирају реакцију пса и често не разумију говор тела пса. Пријаве о високој преваленцији уједа међу популацијом деце могу бити последица повећане бриге за здравствену заштиту деце

у поређењу са одраслим особама. Уједи паса су чешћи у популацији муашкараца (око 65%). Више од 50% уједа код дјече запажа се на глави, лицу и врату.

Уопштено, вероватноћа да особа буде уједена је већа ако та особа поседује пса, ако седи у присуству туђег пса или ако пас живи у домаћинству у коме је најмање једно дете. Особе које бивају уједене, према извјештајима најчешће су комшије породица које посједују пса, затим сами власници пса, иако уједи власника најчешће остају непријављени. Други фактори који могу утицати на вероватноћу да пас уједе су да ли је пас био везан дужи временски период, географска локација, период у години, време у дану, као и климатске прилике. Вечина уједа од стране пса јавља се у периоду од априла до септембра, када су временске прилике погодне за активности у природи.

3. Епидемиолошке карактеристике уједних рана пореклом од мачака

У поређењу с псима, агресивност мачака према људима мање је пријављивана. У САД око 400.000 уједа се пријави сваке године, а ране настале уједом или огребом мачке имају већу вероватноћу да се инфицирају, него ране које је изазвао пас. Уједи од стране мачке чине 5 до 25% свих повреда људи везаних за животиње, док друге домаће и дивље животиње учествују у мање од 1% пријављених уједа. Већина уједа од стране мачака је испровоцирана, а жене и одрасли најчешће бивају уједени. Најчешће пријављени уједи и огреби од стране мачака односе се на мачке женског пола које немају власника и најчешће их пријављују старије жене. Запажено је у САД, да се уједи најчешће догађају лети у каснијим поподневним часовима. Ране које узрокују мачке описане су као огреботине, убоди и раздеротине. Мачке које имају власнике, најчешће уједају људе за врат, лице, али и друге регије тела људи, док мачке које живе на улици најчешће наносе озледе на глави човека. Старији људи најчешће бивају уједени за руке.

4. Уједне ране и узрочници инфекција

Од свих повреда људи које су медицински збрињаване у САД, од 4 до 20% чине уједне ране од паса, као и од 20 до 50% чине уједне ране мачака које су биле инфициране. Клинички манифестна инфекција јавља се најчешће од 8 до 24 часа након повреде. Повреде које изазива пас могу резултирати значајнијим функционалним погоршањима, док повреде које изазива мачка имају већи ризик од развоја прогресивне инфекције. Мали секутићи мачака изазивају дубоке убодне ране које пенетрирају до костију, везивног

и мишићног ткива које лежи испод места уједа. У САД је запажено да најмање 10% уједних рана захева хируршку обраду са шивењем ране, а између 1 и 5% уједних особа захтева хоспитализацију.

Микроорганизми који изазивају инфекцију у уједним ранама или огреботинама најчешће одговарају физиолошкој оралној микрофлори паса и мачака, иако микроорганизми из околине или са коже око повреде могу такође инфицирати рану. У уједним ранама најчешће може бити присутно више микроорганизама, с просечним бројем од 5 изолата по рани и то 3 аероба и 2 анаероба. Иако више од 80% култура изазивају патогени микроорганизми, код само 15-20% уједних рана развија се последична клинички манифестна инфекција. Упркос томе што бројни аеробни и анаеробни микроорганизми инфицирају рану само неколико врста као што су *Pasteurella multocida*, *Eugonic fermenter-4a* (EF-4a) и *Capnocytophaga canimorsus* доводи до системске инфекције. Модерним методама анаеробе култивације схваћена је стварна улога анаеробних бактерија у уједним ранама. Врсте *Fusobacterium* sp., *Bacterioides* sp., *Porphyromonas* sp., *Prevotella* sp., и друге анаеробне грам-негативни бацили су често укључени. *Erysipelothrix rhusiopathiae* је често изолован из рана насталих уједом паса и мачака. Посебан здравствени проблем представља потенцијална трансмисија вируса беснила, узрочника куге људи и туларемије у одређеним регионима свете где су ове болести ендемски распрострањене. Мачке су природни домаћини и резервоари узрочника *Bartonella henselae* које преносе на људе уједом или огребом.⁹

5. Форензичко испитивање уједних рана

Уједина је специфична рана која настаје деловањем зубног низа на кожу и/или слузокожу дела тела. Опсежност повређивања зависи од више чинилаца: угриза, јачине чељусти, начина кидања и места повређивања. Пси су месождери и они имају 3 секутића, 1 очњак, 4 предкутњака и 2 кутњака на једној страни горње вилице и 3 секутића, 1 очњак, 4 предкутњака и 3 кутњака на једној страни доње вилице. Одрасли пси имају 42 стална зуба. Важан део у форензичкој процени угриза пса је феномен означен као „холе-анд-а-теар”. Он подразумева вишеструке тракасте ране настале од зуба пса (најчешће секутића) са пратећим убодним ранама. Поред ових повреда, у већини случајева могу да буду присутни дефект ткива и „ознаке“ које остављају канце пса. У форензичкој процени угриза посматрају се убодне ране, „округле рупе“ направљене од зуба паса било горње или доње вилице, која са једне стране служи као ослонац, као и присуство ране у

⁹ Craig E. Green, *Infectious diseases of the dog and cat 3rd Edition*, St Louis, Missouri, 2006, 495-510.

типу раздерине које су последица деловања других зуба током процеса угриза, трешења и/или кидања ткива. Ране настале као последица угриза пса, сврставају се у три основне групе према њиховој тежини: а) угризна рана без смртног исхода, б) угризна рана са директним или индиректним смртним исходом и в) постморталне раздерине на телу жртве.¹⁰ С обзиром на чињеницу да зуби пса нису оштри, предуслов за пробијање сва три слоја људске коже је велика векторска сила по малој поврини. Ова сила достиже више стотина њутна, односно до тристотине килопонда по квадратном центиметру. Сила уједа готово увек изазива појаву површинског крвног подлива коже. Уједна рана од пса најчешће је лучног облика, пречник лука зависи од расе и величине пса који је нанео озледу, а креће се у распону од 25,5 мм (за доњу вилицу пса тежине до 9 кг) до 65,3 мм (горња вилица пса тежине преко 40 кг). Почетак и завршетак лука су обично најдубља места ране, јер се ту налазе очњаци пса. У случају када се озлеђена особа брзо креће (вози бицикл или трчи) или се активно брани од напада пса, често се појављују „непотпуне“ уједне ране у виду две или четири раздерине које су настале дејством очњака пса. Размак између почетних тачака раздерине по вертикали (у правцу уједа) одговара распону вилице, а размак по хоризонтали (у правцу уједа) одговара размаку између очњака. Размак по хоризонтали не може бити исти. Артифицијално нанете озледе коже које треба да имитирају уједне ране од паса најчешће су у виду четири пунктиформне лезије или у виду паралелних огреботина без околног хематома.¹¹ Понекад укупним изгледом повреде доминира раскидање са пратећим масивним дефектима коже и поткожних мекоткивних структура. Ако животиње које гризу дубоко провуку зубе кроз кожу, а угрижена жртва учини нагли трзај тим делом тела може доћи до прилично велике раздеротине и фрактуре. Озледе од кутњака су ретке и углавном се карактеришу нагњечењем.

Форензичким испитивањем врши се реконструкција догађаја, индентификује пас/мачка, искључује кривична намера, утврђују патолошка стања код пса/мачке и оштећеног лица и процењују се алтернативна објашњења. Извођење доказа уједа треба да прати мултидисциплинарни приступ који укључује патолога, форензичког одентолога, ветеринара, полицијске службенике и по потреби и друге форензичаре.¹² Bernitz и сарадници

¹⁰ Cristos Stavrianos *et al*, "Comparison of human and dog bite marks", *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 20/2011, 2649-2654.

¹¹ Nenad Muškinja *et al*, "Epidemic of dog bites in Backa, social and medical aspects" *MD-Medical Data*, (4)3/2012, 301-305.

¹² Herman Bernitz *et al*, "The individualisation of a dog bite mark: a case study highlighting the bite mark analysis, with emphasis on differences between dog and human bite marks", *International Journal of Legal Medicine*, 3/2012, 441-446.

(2012) су описали протокол који треба следити при форензичке процене уједа:

а) Испитивање оштећеног лица: испунити све обавезе проистекле из законских прописа који се односе на испитивање места где је дошло до уједа; фотографисати све уједне и ране нанете канцама; прикупити брис свих убодних рана за молекуларну и микробиолошку анализу; правилно сакупити доказе; и документовати све радње.

б) Испитивање пса/мачке: утврдити да ли је у уједу учествовао један или више паса/мачака; одлучити да ли ће бити покренут кривични поступак; одлучити да ли ће пас бити еутаназирован, ако пас није вакцинисан против беснила, да треба узети ткиво мозга за анализу; фотографисати зубе пса; прикупити брис усне дупље за молекуларну и микробиолошку анализу; узети отиске зуба и канци пса (у општој анестезији ако су пси/мачке немирни и агресивни) проверити да ли на канцама има присуства људског ткива; испитати садржај желуца, приликом обдукције или изазвати повраћање код живих паса/мачака, такође проверити да ли на зубима има остатка људског ткива и одеће; сакупити *feces* и проверити има ли у њему има ДНК људи; чувати све доказе и документовати све радње.¹²

6. Грађанскоправна одговорност

6.1. Грађанско-правни основ одговорности и лица одговорна за накнаду штете

Пси/мачке могу проузроковати штету и на други начин, а не само уједом/гребањем (иако је то најчешћи случај), али ће у овом раду предмет правне анализе бити само штета узрокована уједом/гребањем паса и мачака на телу оштећеног. Основно питање која се у правној науци и судској пракси поставља у вези са одговорношћу за штету узроковану уједом/гребањем паса и мачака је питање да ли се и које животиње сматрају опасним стварима. Уколико се све животиње сматрају опасним стварима¹³, онда ће се за штете од њих одговарати по општим правилима о објективној одговорности без обзира на кривицу. У противном, одговараће се по правилима о субјективној одговорности.

У домаћој правној науци и судској пракси преовладава мишљење да се све животиње сматрају опасним стварима и то због повећане опасности које оне стварају за околину. Иначе, оправдање за пооштрену одговорност за штете од животиња без обзира биле оне дивље или домаће (питоме), до-

¹³ О правној природи одговорности насталој услед дејства различитих ствари видети опширније код Јожеф Салма, „Одговорност за штете од дејства ствари – деликтна и квазиделиктна одговорност“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* бр. 3/2009, 7-31.

маћи аутори налазе у опасним својствима, покретима и непредвидивој природи ових живих бића.¹⁴ С обзиром на то да у науци није спорно да се дивље животиње сматрају опасним стварима, у радовима теоретичара углавном се разматра питање да ли се и домаће животиње сматрају опасним стварима. У прилог тезе да се и домаће животиње имају сматрати опасним стварима наводи се да су домаће животиње ствари у чијем је постојању садржана могућност наношења штете имовини и личним добрима субјекта права. Сем тога ни питоми карактер, који истичу представници схватања животиња као обичних ствари, није неко стално и непроменљиво својство. Напротив, под утицајем спољних фактора, дакле независно од свести свог власника, домаће животиње могу, у тренутку поново да „оживе“ своје природне нагоне и тако проузрокују штету другим лицима. имајући у виду чињеницу да и домаће животиње, у одређеним, за човека непредвидивим или пак тешко предвидивим ситуацијама изненада могу променити своју ћуд и измаћи контроли поред свих предузетих мера сигурности и све пажње коју би показао сваки разуман човек, те у таквим околностима причинити штету неимовинским и имовинским добрима људи, сматрамо да је сасвим оправдано, све животиње, без обзира на то да ли су дивље или домаће, сматрати опасним стварима, а делатности са њима и у вези њих - опасним делатностима.¹⁵

Питање одговорности за штету проузроковану уједом паса/мачака у Републици Србији регулисано је путем више прописа. Полазну основу приликом утврђивања одговорности за штету узроковану уједом паса/мачака представља Закон о облигационим односима (даље у тексту: ЗОО).¹⁶ Штета настала у вези са опасном ствари, односно опасном делатношћу сматра се да потиче од те ствари, односно делатности, изузев ако се докаже да оне нису биле узрок штете.¹⁷ Као што је већ истакнуто, у нашој судској пракси¹⁸, али и већем делу упоредне судске праксе заузето је становиште да у категорију опасних ствари по својим особинама спадају и животиње, независно од тога да ли је реч о домаћим (питоми) или дивљим животињама. Према, мишљењу појединих аутора, међутим, примена правила из ЗОО није могућа јер одговорност за штету од животиња као посебан основ одговорности тим законом није предвиђен. С обзиром на то да ова материја није регулисана позитивним правом у судском спору, сматрају

¹⁴ Слободан Станишић, “Правна природа грађанске одговорности за штету од животиња”, *Годишњак факултета правних наука*, бр. 4/2014, Бањалука, 89.

¹⁵ Ибид.

¹⁶ “Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, “Сл. лист СРЈ”, бр. 31/93 и “Сл. лист СЦГ”, бр. 1/2003 - Уставна повеља; даље у тексту: ЗОО

¹⁷ ЗОО, чл. 173

¹⁸ нпр. видети Пресуду Врховног суда Србије, Рев. 2909/01 од 18.07.2001. године

поједини аутори, морају се применити правна правила предратног права, а у складу са Законом о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941 и за време непријатељске окупације.¹⁹ У конкретном случају, поједини аутори наводе да се имају применити правила Српског грађанског законика из 1844 који је материју одговорности за штету од животиња у основи регулисао. Ипак, с обзиром на то да је у домаћој савременој судској пракси заузет став да животиње спадају у категорију опасних ствари, те да се пресуде заснивају на примени правила о одговорности од опасне ствари из ЗОО, даља анализа биће усмерена на примену правила ЗОО у овом случају.

ЗОО предвиђа да за штету од опасне ствари одговара њен ималац.²⁰ Стога након уједа паса или мачака треба да се изврши идентификација пса. Уколико је пас обележен (тетовир број, микрочип број и сл.) несумњиво је да одговорност за ујед пса може имати његов ималац Дакле, за штету одговара ималац опасне ствари (пса или мачке). Појам имаоца није посебно дефинисан, па се поставља питање да ли се имаоцем сматра само власник ствари или и сваки држалац ствари, уколико је штета проузрокована за време док власник није имао државину на својој ствари, већ се она налазила у државини другог лица. Ипак, ову недоумицу отклања чл. 176 ЗОО, који предвиђа да уместо имаоца ствари, и исто као он, одговара лице коме је ималац поверио ствар да се њоме служи, или лице које је иначе дужно да је надгледа, а није код њега на раду. Дакле, имаоцем се сматра само власник ствари. Уколико је ствар, међутим, поверена другом лицу да се њоме служи или да је надгледа (што је случај код животиња), по правилу, нема солидарне одговорности власника, већ за штету уместо власника одговара само лице коме је животиња поверена (држалац ствари).²¹ Даље, ЗОО као изузетак од овог правила успоставља солидарну одговорност власника са лицем коме је ствар поверена само уколико је штета произашла из неке скривене мане или скривеног својства ствари на које му није скренуо пажњу. У том случају, уколико одговорно лице (лице коме је животиња поверена) исплати накнаду оштећенику има право да захтева цео њен износ од имаоца.²² Дакле, ЗОО у овом случају, без обзира на солидарну одговорност, уместо принципа дељења обавезе успоставља принцип коначног преваљивања обавезе на власника пса (тзв. потпуни регресни захтев).

ЗОО у појединим случајевима предвиђа и солидарну одговорност трећих лица. Наиме, уколико је настанку штете делимично допринело треће

¹⁹ Оливер Антић, Облигационо право, седмо издање, Београд 2012, 503.

²⁰ Вид. ЗОО, чл. 174.

²¹ Вид. ЗОО, чл. 176.

²² ЗОО, чл. 176, ст. 3.

лице, оно одговара оштећенику солидарно са имаоцем ствари, а дужно је сносити накнаду сразмерно тежини своје кривице.²³ Трећим лице, међутим, не сматра се лице којим се ималац послужио при употреби ствари.²⁴

С друге стране, у случају да пас није обележен и да се на други начин не може утврдити власник пса, пас се сматра напуштеном животињом (луталицом). Према члану 5, ст. 1, т. 22 Закона о добробити животиња²⁵ напуштена животиња јесте животиња која нема дом или која се налази изван њега и лишена је бриге и неге власника, односно држаоца и коју је он свесно напустио. Уколико је реч о напуштеној животињи (луталици) за штету коју она проузрокује одговорна је јединица локалне самоуправе (град или општина) и правно лице коме је поверено обављање комуналне делатности на чијој територији је дошло до уједа.

Правни основ одговорности јединице локалне самоуправе за штету проузроковану уједом паса и мачака луталица налази се у више прописа. Према члану 6, ст. 1 Закона о локалној самоуправи²⁶ јединица локалне самоуправе одговорна је за квалитетно и ефикасно вршење својих и поверених надлежности. Према члану 20, ст. 1, т. 26 Закона о локалној самоуправи у надлежности јединице локалне самоуправе поред осталог спада уређивање и организовање вршење послова у вези са држањем и заштитом домаћих и егзотичних животиња. Поред тога, према члану 46 Закона о ветеринарству²⁷ утврђена је обавеза јединице локалне самоуправе да на својој територији организује зоохигијенску службу за обављање послова хватања и збрињавања напуштених животиња и прихватилишта за животиње. Коначно, чланом 4 Закона о комуналним делатностима²⁸ предвиђено је да је град односно општина обавезна да уређује и обезбеђује услове обављања комуналних делатности и њихов развој. На основу свега наведеног проистиче и одговорност јединице локалне самоуправе за штету проузроковану уједом паса и мачака луталица.

Поред јединице локалне самоуправе одговорност за штету може постојати и на страни предузећа и других правних лица која врше комуналну или другу сличну делатност од општег интереса ако без оправданог разлога обуставе или нередовно врше своју услугу.²⁹ У том случају постоји солидарна одговорност јединице локалне самоуправе и јавно-комуналних предузећа за штету коју пси и мачке уједом оштећеном могу да проузрокују.

²³ ЗОО, чл. 177, ст. 4.

²⁴ ЗОО, чл. 177, ст. 5.

²⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 41/2009.

²⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 129/2007 и 83/2014 – др. закон.

²⁷ „Сл. гласник РС” бр. 91/05.

²⁸ „Сл. гласник РС”, 88/2011.

²⁹ Вид. ЗОО, чл. 184.

У случају одговорности за штету од опасне ствари (у овом случају паса и мачака) ЗОО успоставља принцип објективне одговорности³⁰ која се не заснива на кривици, већ на последици повећаног ризика за настанак штете на општем плану, која потиче од одређене ствари.³¹ ЗОО успоставља претпоставку узрочности – “Штета настала у вези са опасном ствари, односно опасном делатношћу сматра се да потиче од те ствари, односно делатности, изузев ако се докаже да оне нису биле узрок штете”.³² Дакле, опште претпоставке одговорности за штету од животиња су: - деловање животиње као опасне ствари, - узрочна веза између дејства животиње као опасне ствари и штете као последице тога дејства и наступање штете која се манифестује у виду умањења нечије имовине односно спречавања њеног повећања, те као оштећење неимовинских добара човека. Субјекат одговорности, видели смо, зависи од тога да ли је реч о животињи која има власника или је реч о напуштеној животињи (луталици).

6.2. Видови накнаде штете

С обзиром на то да је предмет овог рада штета која је узрокована уједом паса или мачака, штета се у овом домену надокнађује углавном по правилима за надокнаду нематеријалне штете, али се изузетно надокнађује и материјална штета. Неопходно је, међутим, указати, да у оваквом случају овлашћена лица имају право да траже кумулативно како нематеријалну, тако и материјалну штету.

Циљ накнаде нематеријалне штете је пружање сатисфакције оштећеном и, или лицима која су блиска оштећеном (нпр. чланови уже породице). Новчана сатисфакција (новчана накнада) за проузроковање нематеријалне штете у овом случају јавља се у следећим видовима: 1. Новчана накнада за претрпљене физичке болове; 2. Новчана накнада за претрпљене психичке болове због умањења животне активности; 3. Новчана накнада због наружености; 4. Новчана накнада због претрпљеног страха; 5. Новчана накнада због претрпљених психичких болова од стране чланова уже породице због смрти блиског лица.³³ Дакле, напуштен је принцип накнаде интегралне нематеријалне штете (тзв. болнине).

Уколико је реч о накнади нематеријалне штете због уједа паса и мачака у пресудама се, по правилу, досуђује накнада два или евентуално и три

³⁰ О принципу објективне одговорности у облигационом праву видети опширније код Јожеф Салма, „Објективна одговорност у облигационом праву – домен примене у домаћем и упоредном праву“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2004, 25-52.

³¹ О. Антић, *нав. дело*, 492.

³² ЗОО, чл. 173.

³³ Вид. 300, чл. 200-201.

вида нематеријалне накнаде штете (накнада због претрпљених физичких болова, накнада због претрпљеног страха и евентуално накнада због наружености). Уколико, је међутим, услед угриза паса/мачака наступила смрт лица, уместо или поред наведених видова новчане накнаде нематеријалне штете, члановима уже породице жртве може се досудити новчана накнада због претрпљених психичких болова чланова уже породице због смрти или тешког инвалидитета блиског лица. Дакле, за накнаду нематеријалне штете овлашћено је не само оштећено лице, већ изузетно и треће лице, свако из својих основа и разлога. У случају тешке телесне повреде односно проузроковања инвалидитета, лица блиска директно оштећеном субјекту могу да захтевају новчану сатисфакцију због претрпљених психичких болова услед инвалидитета блиског лица. Коначно, иако је накнада нематеријалне штете личног карактера, изузетно је могуће наслеђивање накнаде нематеријалне штете. Потраживање накнаде нематеријалне штете прелази на наследника само ако је признато правноснажном одлуком или писменим споразумом.³⁴ Међутим, то право наследника није оригинално. Наследник накнаду може да тражи само по основу већ стеченог права оштећеног. Дакле, неопходно је да је оштећени још за живота, на основу правноснажне судске пресуде, остварио своје право на накнаду или ако је за живота, на основу писменог споразума са штетником, оштећеник учинио неспорним право на накнаду нематеријалне штете.³⁵

Генерално посматрано утврђивање новчане накнаде закон препушта слободној судијској оцени (уверењу), али не без критеријума.³⁶ ЗОО, међутим, одређује само негативне критеријуме за границу висине накнаде.³⁷ У том смислу ЗОО предвиђа да приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд треба да води рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.³⁸

Уколико је реч о накнади материјалне штете постоје два вида накнаде: 1. Накнада трошкова лечења (укључујући и евентуалне трошкове неге) и 2. Накнада зараде која је изостала за време лечења. Овде се, дакле, ради о видовима материјалне штете због повреде телесног интегритета или оштећења здравља. Износ трошкова неге може се утврдити и на основу висине изгубљене зараде члана породице који је обављао негу. На овај начин

³⁴ ЗОО, чл. 204.

³⁵ Вид. 300, чл. 204.

³⁶ Јожеф Салма, *Облигационо право*, шесто издање, Нови Сад 2007, 624.

³⁷ Ибид.

³⁸ ЗОО, чл. 173.

се индиректно остварује право трећег лица на накнаду материјалне штете, али само уколико нега није извршена у болничким условима. Што се тиче накнаде изгубљене зараде оштећеном, ако повређени због потпуне или делимичне неспособности за рад губи зараду, или су му потребе трајно повећане, или су могућности његовог даљег развијања и напредовања уништене или смањене, одговорно лице дужно је плаћати повређеном одређену новчану ренту, као накнаду за ту штету.³⁹

6.3. Разлози искључења или делимичног ослобађања од одговорности

Под разлозима искључења одговорности подразумевају се околности чије присуство упркос постојању осталих услова одговорности, искључује примену правила о одговорности за штету.⁴⁰

Као што је већ истакнуто, уколико се на одговорност за штету од животиња примене правила о одговорности за опасне ствари и опасне делатности, онда је јасно да се за штету од животиња одговара по принципу објективне одговорности, а да се у погледу узрочне везе примењује правило о претпостављеној узрочности релативног карактера. Дакле, у конкретном случају претпоставља се да штета потиче од животиње, уз могућност одговорног лица да доказује супротно, односно обори наведену претпоставку доказивањем да узрочност не постоји. Тако се одговорно лице може ослободити одговорности уколико докаже да штета потиче од узрока који се налазио ван опасне ствари, а чије се дејство није могло предвидети, избећи или отклонити (виша сила) или уколико докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеника или трећег лица, коју он није могао предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити.⁴¹

Поред искључења одговорности, могуће је и делимично ослобађање од одговорности. Ималац опасне ствари или друго одговорно лице ослобађа се делимично одговорности, ако је оштећеник делимично допринео настанку штете.⁴² Овде је важно да се утврде степен кривице и удео кривице оштећеног.

³⁹ ЗОО, чл. 195, ст. 2.

⁴⁰ Ј. Салма, *нав. дело*, 628.

⁴¹ ЗОО, чл. 177, ст. 1.

⁴² ЗОО, чл. 177, ст. 3.

*Vladimir Ž. Marjanski, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
V.Marjanski@pf.uns.ac.rs*

*Aleksandar Potkonjak, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Agriculture Novi Sad
ale@polj.uns.ac.rs*

Dog and Cat Bite Wounds – Epidemiological Characteristics, Forensic Investigation and Civil Liability

Abstract: *People injuries after bites of a dog and/or cat are contemporary and all the time issue. The consequences that stem out of this relationship of people and dogs and/or cats are numerous - medical, utility-environmental, sociological, legal and economic. The subject of this paper is to analyze the epidemiological characteristics of wounds caused by dog and cat bites, their forensic examination and analysis of civil liability of subjects/entities responsible for damages resulting from bite of dogs and cats. Forensic examination is carried out by reconstruction of events, identification of the dog/cat, determination of pathological condition in the dog/cat and the injured party and the estimation of alternative explanations. Within the analysis of civil liability, legal basis of liability, the persons responsible for compensation, types of damages and reasons for the disclaimer are determined.*

Key words: *bite wounds, epidemiological characteristics, forensic investigation, civil liability, compensation*

Датум пријема рада: 08.12.2015.